

Для усвідомлення сутності позиційних чергувань у системі приголосних центральним поняттям є *парність* приголосних. У шкільних підручниках зміст поняття не розкривається; у підручниках для вищої школи такі звуки кваліфікуються як співвідносні за глухістю/дзвінкістю та твердістю/м'якістю, що виявляється у сильній та слабкій для них фонетичній позиції. По-новому зміст поняття розкривається, якщо визначити пару звуків як такі, що відрізняються тільки однією характеристикою з чотирьох: за участю голосу, за твердістю/м'якістю, за місцем або способом творення (за М.В.Пановим [4]). З цієї точки зору парними можна вважати і звуки [з]-[ж], [с]-[ш] (за місцем творення), а також [т]-[ц] та [т']-[ч'] (за способом творення). Якщо фонема, що має таку “пару”, опиняється в слабкій позиції, то за вимогою звукового закону (оглушення або асиміляції будь-якого типу) звук, який її представляє, позбавляється відмінної властивості і “перетворюється” на свою пару. Таке трактування наповнює змістом вислови типу “звук пом'якшується” або “оглушується” тощо: звук не віддає частину своїх властивостей, не стає трошки м'яким або дзвінким, а замінюється на інший, парний йому. Подальше практичне виявлення властивостей парних приголосних проводиться тільки у зіставленні вимови груп звуків.

Вагомою причиною доцільності використання технології УДО для вивчення російської мови як другої є низька шкільна підготовка з цього предмета або повна її відсутність у більшості студентів: користуючись російською мовою на побутовому рівні, вони не мають досвіду її лінгвістичного аналізу. У цьому випадку матеріал другої, близькоспорідненої мови вивчається з опорою на рідну, а тому в змістовий блок включається зіставлення або пряме протиставлення основних ознак, притаманних поняттям в обох мовах. Це дає змогу інтенсифікувати транспозицію знань і умінь з рідної мови в другу та попередити інтерференцію мовних фактів.

Оцінюючи вплив технології на інтелектуальний розвиток учнів та студентів, її автори стверджують: у перспективі навичка розв'язувати будь-яку проблему у логічному блоці дає “розуміння глибинних джерел протиріч, що виникли неочікувано у будь-якій сфері життя” [1: 126]. Протягом роботи з укрупненими дидактичними блоками, навіть за умови використання технології УДО тільки для частини лінгвістичного матеріалу, ми спостерігали поступову активізацію аналітичної діяльності студентів, що свідчить про наявність високих потенційних можливостей технології УДО у педагогічному ВНЗ і актуальність подальшого дослідження її оптимального використання у викладанні різних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Эрдниев П.М., Эрдниев Б.П. От дидактики к нанобиодидактике // Нач.школа. – 2004. – №6. – С.125-126.
2. Інноваційні технології навчання української мови і літератури /Укладач О.І.Когут. – Тернопіль: Астон, 2005. – 204 с.
3. Панов М.В. Русская фонетика. – М.: Просвещение, 1967. – 410 с.
4. Перспективні освітні технології: Наук.-метод. посібник / За ред. Г.С.Сазоненко. – К.: Гопак, 2000. – 56. с.

УДК 378.14

Т.В. Зубенко

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті автор розглядає систему міжпредметних зв'язків психолого-педагогічних, лінгвістичних дисциплін і методики викладання іноземної мови в початковій школі в процесі підготовки майбутнього вчителя.

The article deals with the system of inter-subject connections of psychological, pedagogical, linguistic subjects and methods of teaching foreign language at primary classes in the process of future teachers' training.

Сучасний стан міжнародних зв'язків України, вихід її до європейського простору зумовлюють розглядати іноземну мову як важливий засіб міжкультурного спілкування.

Основне призначення іноземної мови як предметної галузі шкільного навчання – сприяти оволодінню учнями уміннями і навичками спілкування в усній і писемній формах відповідно до мотивів, цілей і соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях [6].

Міністерство освіти і науки України підтримує і вважає доцільним застосування комунікативного підходу до навчання мови, а перехід до його широкого застосування – поступовим процесом [6]. Це завдання можуть виконати лише професійно підготовлені вчителі. Тому зараз виникає нагальна потреба в орієнтації професійної підготовки майбутнього вчителя на реалізацію комунікативного підходу в навчанні іноземної мови.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що дослідженню проблеми професійної комунікативної підготовки вчителя іноземної мови приділяється належна увага (О.Б. Бігич, О.М. Волченко, Л.П. Гапоненко, Ю.М. Друзь, Т.М. Колодько, В.О. Калінін, Г.О. Китайгородська, В.В. Морозов, В.М. Плахотник, Г.В. Рогова, Н.К. Склярєнко та інші).

Мета статті полягає у висвітленні досвіду використання міжпредметних зв'язків у процесі професійної комунікативної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи у вищих навчальних закладах.

Спрямування змісту предметно-методичних дисциплін та дисциплін психолого-педагогічного й лінгвістичного циклів на теорію і практику комунікативного підходу в навчанні іноземної мови учнів початкової школи ми розглядаємо як одну з умов професійної підготовки майбутнього вчителя до реалізації зазначеного вище підходу.

Результати констатувального етапу наукового дослідження підтвердили, що існуючі сьогодні цілі, зміст, форми навчання дисциплін психолого-педагогічного і лінгвістичного циклів не можуть сформувати достатній рівень готовності майбутніх учителів до реалізації комунікативного підходу в навчанні іноземної мови учнів початкової школи. Тому нами було розроблено систему міжпредметних зв'язків психолого-педагогічних, лінгвістичних дисциплін і методики викладання іноземної мови в початковій школі з орієнтацією їх на реалізацію означеного вище підходу (див. рис. 1).

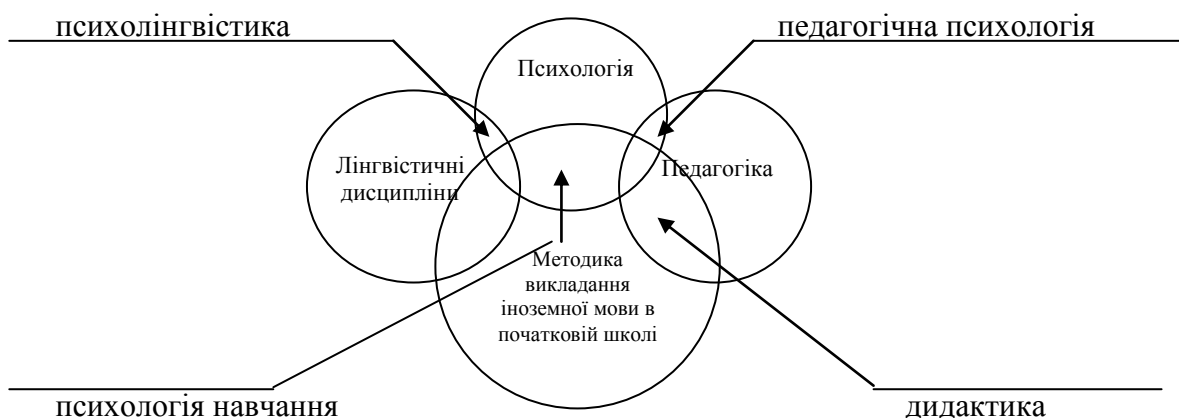

Рис. 1. Міжпредметні зв'язки у підготовці майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи.

Міжпредметні зв'язки виконують функції узагальнення знань на міжпредметному рівні, формування системного мислення, цілісного світогляду й цілісності знань, умінь і навичок студента. Вони дозволяють виховувати у майбутнього вчителя іноземної мови

готовність до здійснення міжпредметних зв'язків у подальшій педагогічній діяльності [3]. Реалізація міжпредметних зв'язків відбувається через визначення спільності знань і умінь з іншими предметами, отриманих студентами, синтезом набутих знань, умінь і навичок та їх подальшим застосуванням відповідно до соціальної ситуації та з необхідною корекцією та переорієнтацією [2].

Отже, під міжпредметними зв'язками ми розуміємо логічні зв'язки між навчальними дисциплінами, які дають можливість сформулювати у майбутніх фахівців цілісне уявлення про те чи інше педагогічне явище [1].

Методика навчання іноземних мов як самостійна педагогічна наука пов'язана в той же час із значною кількістю інших наук і використовує виявлені ними факти і встановлені закономірності. Лінгвістика, психологія і педагогіка знаходяться у тіснішому зв'язку з методикою, ніж інші науки, які вивчають мовлення чи процес передачі інформації. Тому ці науки інколи називають базовими для методики науками [4]. Дані інших наук, суміжних з наукою, надходять до неї опосередковано через базові науки. Зважаючи на цей факт, система міжпредметних зв'язків будувалась за трьома напрямками, а саме: психологічні дисципліни, педагогічні дисципліни і лінгвістичні дисципліни. Стрижнем цієї системи була дисципліна "Методика навчання іноземної мови учнів початкової школи", як така, що завершувала професійну підготовку майбутніх фахівців.

До початку експериментальної роботи нами були скоректовані робочі програми з усіх означених дисциплін в аспекті їх спрямування на реалізацію комунікативного підходу в навчанні іноземної мови учнів початкової школи.

Орієнтація педагогічних дисциплін на особистість дитини починається на першому курсі з "Вступу до спеціальності", під час якого проходить усвідомлення особистісної орієнтації майбутнього вчителя на учня, емпатійності і поваги до особистості кожної дитини, розуміння її потреб; становлення інтересу до навчальних предметів як результату усвідомленого вибору майбутньої професійної діяльності [8]. Зважаючи на це, нами були введені в робочу програму курсу "Вступ до спеціальності" лекція-диспут на тему "Основні функції вчителя іноземної мови початкової школи" і лабораторне заняття "Професійний портрет учителя, зорієнтованого на формування іншомовної комунікативної компетенції молодшого школяра", під час яких студенти склали власний професійний автопортрет, зорієнтований на особистість учня, формування його іншомовної комунікативної компетенції, моделювали педагогічні ситуації, зорієнтовані на усвідомлення необхідності підвищення мотивації для формування іншомовної комунікативної компетенції молодшого школяра. Студенти закріплювали поняття: "компетенція", "комунікативна компетенція", "іншомовна комунікативна компетенція молодшого школяра", "іншомовна комунікативна компетенція вчителя", "особистість", "особистість учня початкової школи", "особистість учителя", "міжособистісна комунікативна взаємодія". Результати діагностичної роботи перед лекцією і лабораторним заняттям та після них в експериментальній групі I курсу показали, що у 92 % студентів експериментальної групи відбувся приріст усвідомлення потреб і мотивації на розвиток іншомовної комунікативної компетенції молодшого школяра. У студентів контрольної групи не відбулося відчутної динаміки результатів. Зміни в цілях, змісті і методах навчання курсу "Вступ до спеціальності" показали, що перший курс є підготовчим у формуванні готовності майбутнього вчителя до реалізації комунікативного підходу в навчанні іноземної мови учнів початкової школи і саме на ньому відбувається формування її мотиваційного компоненту.

На другому курсі навчання у вищому навчальному закладі у процесі спрямування курсу "Вікова психологія" на формування готовності майбутнього вчителя до реалізації комунікативного підходу в навчанні іноземної мови учнів початкової школи збагачуються його цілі, завдання, зміст і результати навчання. У робочу програму курсу "Вікова психологія" була введена лекція на тему "Психологічні механізми спілкування іноземною мовою у ранньому шкільному віці" та семінар "Лінії психічного та комунікативного розвитку молодшого школяра". У процесі вивчення курсу звертається увага студентів на

психолінгвістичні механізми оперування мовним матеріалом, залежність формування вербальних зв'язків від особливостей мислення молодшого школяра, наявність явища "імпринтингу", конкретно-образної пам'яті, що завдяки поєднанню комунікативно-практичного спрямування навчання з когнітивним досягається інтелектуальний розвиток молодших школярів. Проведений діагностичний зріз знань студентів перед лекцією і семінаром та після них показав значне збільшення знань (78%) з основних теоретичних положень комунікативного підходу до навчання іноземної мови молодших школярів у студентів експериментальної групи після їх проведення.

Значне місце у формуванні готовності майбутнього вчителя до реалізації комунікативного підходу в навчанні іноземної мови учнів початкової школи займають лінгвістичні дисципліни (теоретична граматики, лексикологія, краєзнавство, історія мови та література країни, мова якої вивчається), вивчення яких відбувається на III-V курсах. У процесі спрямування цих дисциплін на формування готовності майбутнього вчителя до реалізації комунікативного підходу в навчанні іноземної мови учнів початкової школи ми збагатили їх комунікативними цілями і методами навчання. Так, лекції з вказаних вище дисциплін проводились у формі діалогу (за методикою В. Чернилевського) [9], де зміст подавався через серію питань, на які слухачі повинні були відповідати безпосередньо у процесі лекції. Практичні заняття проводилися з використанням інтерактивних технологій (за методикою О.І. Пометун) [5]: навчаючи – учось, мікрофон, ток-шоу, рольова гра. Наприклад, на практичному занятті з англійської літератури під час вивчення життя і творчості В. Шекспіра ми застосували рольову гру "Інтерв'ю письменника". Для цього ми поділили студентів на пари. В кожній парі один студент виконував роль кореспондента, а інший – В. Шекспіра. Представники творчої групи "кореспондентів" ставили запитання англійською мовою з біографії та творчого шляху В. Шекспіра своїм напарникам, які виконували роль самого драматурга. Потім студенти інсценували уривок з трагедії В. Шекспіра "Ромео і Джульєтта". Організоване таким чином спілкування на заняттях сприяло розвитку іншомовної мовленнєвої компетенції студентів.

Значне місце у формуванні готовності майбутнього вчителя до реалізації комунікативного підходу в навчанні іноземної мови учнів початкової школи на IV-V курсах педагогічного факультету займає дисципліна "Методика викладання іноземної мови в початковій школі" (144 години, з яких 72 год. – аудиторні). У ході експерименту ми перенесли акцент у її цілях на формування означеної готовності, збагатили мету дисципліни (вивчення особливостей комунікативно орієнтованого навчання іноземної мови). Ввели окремий розділ "Методика і технологія комунікативно орієнтованого навчання іноземної мови в початковій школі".

На підставі переходу університету на кредитно-модульну систему навчання була складена робоча програма з кредитно-модульною структурою навчання, де лекційно-семінарський курс поданий з урахуванням семестрів у вигляді чотирьох кредитів: цільового (8 год. – лекційний, 10 год. – практичний блоки), структурно-змістового (8 год. – лекційний, 10 год. – практичний блоки), операційного (10 год. – лекційний, 12 год. – практичний блоки) і діагностично-регулятивного (6 год. – лекційний, 8 год. – практичний блоки). Кожний з них передбачає виконання певної самостійної, науково-дослідницької чи творчо-пошукової роботи. Важливу роль в оволодінні студентами комунікативно орієнтованими технологіями навчання іноземної мови в початкових класах мав педагогічний тренінг. Проведення збагаченого курсу методики викладання іноземної мови в початковій школі відрізняється від існуючого сьогодні у вищих навчальних закладах комунікативно орієнтованим, стимулюючим активну пізнавальну й самостійну діяльність студентів, характером.

Рубіжним контролем був залік у формі колоквиуму з теоретичних і практичних питань вивчених модулів. Підсумком вивчення "Методики викладання іноземної мови в початковій школі" був іспит, на якому студенти показали свою предметно-методичну готовність до проведення комунікативно орієнтованого уроку іноземної мови за запропонованою викладачем темою, склали мотивований конспект до нього з використанням технологій

комунікативно орієнтованого навчання (за вибором студента); зробили прогностичний самоаналіз уроку з урахуванням вказаної методики навчання іноземної мови в початковій школі.

Результати письмових діагностичних робіт після проведення лекційно-семінарських занять з предметів психолого-педагогічного циклу та наприкінці вивчення оновленого курсу “Методики викладання іноземної мови в початковій школі” показали, що вивчення студентами психологічних особливостей молодших школярів, вимог до вчителя іноземної мови початкової школи, теорії реалізації комунікативного підходу та отримання практичних навичок і вмінь з методик і технологій комунікативно орієнтованого навчання у процесі вивчення лінгвістичних дисциплін значно покращало їх готовність до реалізації означеного вище підходу. Отже, розроблена нами система міжпредметних зв'язків, сприяє ефективній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи.

Перспективи розвитку теми міжпредметних зв'язків у процесі професійної комунікативної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи ми вбачаємо у вивченні таких суміжних наук, як психолінгвістика, педагогічна психологія, психологія навчання, дидактика та інші (рис.1).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Будак С.В. Формування готовності студентів до іншомовної діяльності з дошкільниками. Монографія. – Миколаїв: МДУ, 2003. – С. 89. – 165 с.
2. Колодько Т.М. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2005.
3. Межпредметные связи в системе профессионально ориентированного обучения иностранному языку как педагогической специальности: Межвуз. сб. науч. тр. – Горький: ГГПИ, 1987. – 119 с.
4. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
5. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; За ред. О.І. Пометун. – К.: А.С.К., 2005. – 192 с.: іл.
6. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. – К.: Перун, 2005. – 208 с.
7. Редько В.Г. До проблеми формування готовності у студентів вищих навчальних закладів до професійної діяльності вчителя іноземної мови / Професіоналізм викладача вищої школи: освітні технології: (до 90-річчя заснування МДУ): Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Миколаїв: Вид-во “ІЛІОН”, 2004. – 274 с.
8. Старева Г.М. Підготовка майбутнього вчителя історії до реалізації особистісно орієнтованого навчання. Дис. ... канд. пед. наук. – К., 2003. – 250с.
9. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе.: Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.

УДК 371.135

О.А. Зуброва

ПРОФЕСІЙНІ ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

У статті простежено еволюцію поглядів педагогів на професійні особистісні якості вчителя, проаналізовано підходи до визначення даного поняття та розглянуто точки зору вчених на виявлення комплексу професійних особистісних якостей учителя.

In the article the evolution of views on the professional personal qualities of a teacher is traced, the approaches to the definition of this notion as well as the scholars' views on the complex of the professional personal qualities of a teacher are analyzed.